

Aleksandar Đurđev

A SZOCIALISTA SZÖVETSÉG HELYE ÉS SZEREPE JUGOSZLÁVIA TÁRSADALMI-POLITIKAI RENDSZERÉBEN

A Szocialista Szövetség társadalmunk legtömegesebb társadalmi-politikai szervezete. Ez a dolgozók és a polgárok önkéntes demokratikus szövetsége, akik a szervezett szocialista erők egységes frontjába tömörültek, elkötelezve magukat az öngazgatású szocializmusnak. A Szocialista Szövetség egyetemben a többi társadalmi-politikai szervezettel a szocialista öngazgatási rendszer politikai alapját és mozgóerejét képezi. A Kommunista Szövetség mint vezető eszmei-politikai erő a többi társadalmi-politikai szervezettel a Szocialista Szövetség keretében valósítja meg politikai és akcióegységét. Célja, hogy irányt adjon az öngazgatáson és a munkásosztály meg a dolgozó nép hatalmán alapuló társadalmi fejlődésnek. Tehát a Szocialista Szövetség élén a Kommunista Szövetséggel a proletárdiktatúra eszközeként a közvetlen öngazgatású szocialista demokrácia legszélesebb formája. Ugyanakkor a munkásosztály és a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek minden dolgozójának osztálypolitikai szövetsége.

A Szocialista Szövetség társadalmi-politikai rendszerünkben betöltött szerepének és helyének megértése, megköveteli történelmi fejlődésének rövid elemzését. A Szocialista Szövetség a második világháború előtt megalakított Népfrontból fejlődött ki. A Népfront megalakításának kezdeményezője a Jugoszláv Kommunista Párt volt.

A Népfront akkori politikai platformja rendkívül átfogó volt, és vonzotta a széles néptömegeket. A szociális kizsákmányolás és a nemzeti elnyomás elleni harc, az ország demokratizálásáért és a fasizmus ellen folytatott küzdelem, az ország megvédésére foganatosított intézkedések, harc az ötödik hadoszlop ellen és a diplomáciai kapcsolatok megeremeléséért tett törekvések, a későbbi együttműködés a Szovjetunióval — ezek voltak a Népfront politikai platformjának legjelentősebb elemei. A szervezet köré tömörültek a széles néptömegek. A Népfront, noha

nem volt klasszikus politikai párt típusú szervezet (nem volt saját választott vezetősége, statútuma, szervezete és írásba foglalt programja), mégis erősebb és egységesebb volt, mint a hozzá hasonló szervezetek és mozgalmak más országokban. A Népfront a tömegek közvetlen demokratikus forradalmi akciójában jött létre, a vezető burzsoá pártok vezetésével való kompromisszumok nélkül. A Népfront tagságát a munkásosztály — élén a JKP-vel —, a parasztság, a polgárok, a haladó értelmiség és az ifjúság képezte. A Népfront átfogó, alkotó és megalakulást nem tűrő forradalmi akciókban gazdag alapja volt az a társadalmi valóság, amelyből a JKP forradalmi harcot kezdett a nemzeti és a szociális felszabadulásért.

A népfelszabadító háború és a szocialista forradalom idején a JKP a haladó szocialista erők összefogása mellett foglalt állást. Ilyen viszonyulás eredményeként a JKP tekintélye nagyon megnőtt a nép körében, de erősödött a munkásosztály, a parasztság, az ifjúság és más haladó erők, valamint a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek egysége is. A forradalom idején a Népfront figyelemreméltó eredményeket mutatott fel. Kezdetétől fogva a Népfront volt az új hatalom politikai alapja, agitációs és propaganda feladatokat végzett, dezorganizációs és demoralizáló tevékenységet fejtett ki a megszállók és a hazai árulók körében, új harcosokat mozgósított, megszervezte a felszabadított területek életét stb. A Népfront a szocialista forradalom erős fellegváraként állandóan erősödött. Fejlődési útja bebizonyította azt az ismert társadalmi igazságot, hogy minden igazi forradalom a társadalmi erők nagy történelmi átcsoportosítását jelenti mint a forradalmi osztály győzelmének, az új társadalmi viszonyok és az egész társadalom szocialista átalakulása megteremtésének lényeges feltételét.

A Népfront a szocialista forradalom és a népfelszabadító háború kezdetétől az új néphatalom politikai alapja volt. Feladatköre megegyezett a Népfelszabadító Bizottság feladat- és hatáskörével meg szervezésével. Az AVNOJ II. ülése után a JKP kezdeményezésére megkezdődik a Népfront és a forradalmi néphatalom szétválasztásának folyamata. A forradalom új szakasza megkövetelte a Népfront átszervezését, és még 1944 folyamán megalakulnak a Népfelszabadító Front (a Népfelszabadító Front és a Jugoszláv Népfelszabadító Front) területi végrehajtó bizottságai meg az NFF helyi, községi, járási, kerületi és körzeti szervezetei és vezetőségei. Az NFF vezető testületeinek megválasztása közvetlen és demokratikus volt, és a küldött elven alapult. A vezető testületekbe és szervekbe a kommunisták mellett beválasztották a tömeges antifasiszta szervezetek és a népfelszabadító mozgalomhoz csatlakozott politikai

szervezetek képviselőit, valamint a tekintélyes politikai személyiségeket. Tehát az új proletár államhatalom legmagasabb szerveinek megalakításával (AVNOJ) eredeti össznépi társadalmi-politikai tömegszervezetként létrejön az NFF. A háború és a forradalom alatt az NFF különvált, és mint az antifasiszta társadalmi erők összegyűjtője fejlődött tovább. Az ilyen front tulajdonképpen a társadalmi erők történelmi átcsoportosításának eredménye volt, azzal a céllal, hogy megváltoztassa a meglévő társadalmi helyzetet. A Népfront a széles néptömegek összevonásának állandó formája lett, amelyek a munkásosztállyal karöltve harcolni kezdtek az új termelési viszonyok és az egész társadalom szocialista átalakulásáért.

A forradalom fegyveres szakaszában a Népfront tömeges antifasiszta, demokratikus mozgalomként ténykedett, amelyben megvalósult a munkásosztály, a parasztság és az ifjúság sajátos szövetsége, élén a JKP-vel, és harcolt a megszállók ellen, a testvériségért és egységért, a nemzetek és nemzetiségek egyenrangúságáért, a munkásosztály új államának létrehozásáért. A Népfront sajátos, eredeti és állandó össznépi társadalmi-politikai szervezatként alakult meg, nem a pártok koalíciója, hanem a haladó szervezett erők forradalmi osztályszövetsége volt, élén a JKP-vel, amely túlhaladta a klasszikus pártpolitikai szervezést.

Az egész fegyveres forradalmi harc idején a Népfront dinamikus, aránylag önálló, össznépi politikai szervezet volt, amely minden időszere társadalmi-politikai kérdéssel foglalkozott.

Az NFF tevékenységének különböző formái és alakjai nem tűrtek semmilyen centralisztikus szervezést, fórummunkát és adminisztratív vezetésket. A széles néprétegek alkotó részvétele a háborúban és a forradalomban lehetővé tette az NFF munkájában a demokratikus centralizmus elvének következetes alkalmazását, annak ellenére, hogy ebben az időben nem volt megoldva a formális tagság kérdése.

Szocialista politikai rendszerünk fejlődésének első szakaszában, amelyet a forradalmi etatizmus korszakának nevezünk, a Népfront szervezetileg kiépül, és széles demokratikus össznépi társadalmi-politikai szervezetet képez. Sajátos tulajdonságaival és jellemvonásaival a klasszikus politikai-testületi rendszer tagadását jelentette, már a munkásosztály új állama fennállásának első napjaiban.

A forradalmi etatizmus idején a Népfront három jelentős kongresszust tartott (az első 1945-ben, a másodikat 1947-ben és a harmadikat 1949-ben). Az első kongresszuson elfogadták a szervezet első írott programját, amely a népfelszabadító háború vívmányain és a szocialista for-

radalom további erősítésén és fejlődésén alapult. A program a következő alapelvekre épült: az állam teljességének, Jugoszlávia népei testvériségének és egységének meg egyenjogúságának megőrzése; a balkáni együttműködés; a Szovjetunióval való szövetség; harc a népek közötti békéért; hazánk tevékeny részvétele az ENSZ-ben; a demokratikus néphatalom megőrzése, valamint társadalmi és anyagi alapjának megszilárdítása; a törvényesség és a nép mind nagyobb részvétele a hatalomban; Jugoszlávia kiépítése a haladó demokratikus erők vezetésével és a néptömegek részvételével; az ország újjáépítése és a tervszerű gazdasági építés; harc a spekuláció minden válfaja és a nép kizsákmányolása ellen; a technika és a tudomány alkalmazása az élet és a munka minden területén; az iskoláztatásra való jog az új szociálpolitika jelentős intézkedéseinek foganatosítása; a földreform sürgős végrehajtása és más fontos kérdések.

E program többszörös jelentőséggel bír, amely abban nyilvánul meg, hogy a front keretében ez volt az első írott politikai dokumentum, és megerősíti forradalmunk alkotóerejét és demokratikus állásfoglalását, általa a front összes haladó erői a szocialista humanizmus és a politikai rendszer demokratizációjáért szállnak síkra.

A Jugoszláv Népfront 1947-ben megtartott II. kongresszusán összegezték az ország újjáépítésében elért eredményeket, és értékelték a szervezet tevékenységét. A tartalmas és sokrétű tevékenység lehetővé tette a tömegek forradalmi részvételének fejlesztését az országépítésben, továbbá a néphatalom megerősítését. A II. kongresszus dokumentumaiban írásba foglalták a front definíciójának és jellemvonásainak alapelemeit mint az újkeletű demokrácia és a politikai élet új formáját, ezenkívül meghatározták helyét és szerepét a szocialista társadalom további építésében. A Népfront mint a népi demokrácia új, igazi formája állandó össznépi politikai szervezet lett, amelynek nincs közös vonása az állami pártokkal.

A III. kongresszus idején, 1949-ben a forradalmi etatizmus a társadalmi fejlődés uralkodó tényezője volt. A kongresszus fő jellemzője, hogy rámutattak a Jugoszláv Népfront jellegére és funkcióira ebben az időszakban. Hangsúlyozzák, hogy a Népfront állandó jelleggel és jelentőséggel bíró szervezet, amely a néphatalomnak sokoldalú és állandó segítséget nyújt, és a JKP programját mint sajátját fogadja el.

A JNF helyzetét és szerepét összefoglalva a forradalmi etatizmus korszakában, tömören a következő jellemvonásokra mutathatunk rá:

1. A JNF, az alkotó és dinamikus össznépi politikai szervezetből, amely demokratikus stílusban és módszerrel működött, bürokratikus szervezetté alakult át. Ezt hierarchikusan felépített végrehajtó szervek alkották, hivatásos szak-politikai gépezettel.

2. Az alkotó demokratikus szervezet az állami szervek intézkedéseinek „szervize” és népszerűsítője lett.

3. A JNF a szűkkörű pártfórumokon hozott politikai határozatok közönséges átviteli mechanizmusává vált.

Külön meg kell említeni, hogy a JNF a forradalmi etatizmus idején, de korábban is éles kritika és eszmei-politikai elvitatás tárgyát képezte forradalmunk ellenségeinek körében. A Kominformmal történt összehangolásban pedig a sztálini kritika és támadások fő célpontja volt, mert úgy vélték, hogy a munkásosztály élcsapata széthúz az osztálygyenge szervezetben.

A társadalmi és a munkásönigazgatás bevezetésével megteremtődnek a feltételek a társadalmi-politikai szervezetek szerepének megváltoztatására. A Népfront a társadalmi-politikai tevékenység és az önigazgatás alapja lesz. Az 1953-as alkotmányerejű törvény meghozatala után kerül sor a IV. kongresszusra, amelyen a szervezet nevét Jugoszláv Dolgozó Nép Szocialista Szövetségére változtatják. A névváltozás nemcsak formális jellegű volt, hanem a front formájának és hatáskörének az új társadalmi viszonyokkal való egybehangolása eredményeként történt. A Szocialista Szövetség úgy definiálható mint önálló demokratikus politikai szövetség, amely harcol a szocializmusért, és tagjai, akik a közös cél érdekében társultak egyenrangúak. Tehát kiemelik a Szocialista Szövetség önállóságát és tagjainak egyenrangúságát. A IV. kongresszuson a Szocialista Szövetség következő feladatait határozták meg: a jugoszláv népek további erősítése, az új önigazgatási viszonyokért és a munka szerinti elosztásért folyó harc, a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságának erősítése, a termelőerők gyorsabb fejlesztése, a kulturális és a művészi alkotószabadság, az ifjú nemzedék szocialista nevelése, harc a békéért és a nemzetek meg a demokratikus mozgalmak egyenrangú együttműködéséért.

Az alkotmányerejű törvény meghozatalával, illetve a JDNSZSZ IV. kongresszusának megtartásával befejeződik a forradalmi etatizmus korszaka, és új fejezet kezdődik forradalmunk fejlődésében: a szocialista önigazgatású demokrácia kiépítése.

A Szocialista Szövetség terveinek gyorsabb megvalósítása céljából a JKSZ programjában szükséges volt külön hangsúlyozni és kiemelni a szervezet jellegét és társadalmi szerepét. A JKP VII. kongresszusa után, 1960-ban megtartották a JDNSZSZ V. kongresszusát, amelynek határozatai a Szocialista Szövetség, a dolgozók és a polgárok önálló demok-

ratikus politikai szervezetének további eszmei-politikai és szervezeti kialakításának serkentését jelentették. Valamivel később a JSZSZK 1963-ban kihirdetett Alkotmányában az alkotmányelvek először hangsúlyozzák a Szocialista Szövetség helyzetét és szerepét. Az Alkotmány úgy határozza meg a Szocialista Szövetséget mint „a polgárok önkéntes demokratikus szövetségét, a társadalmi-politikai tevékenység és a dolgozó nép társadalmi öngazgatásának legerősebb támaszát”. Ugyanakkor meghatározták a Szocialista Szövetség tevékenységének alapvető feladatait és céljait. A szervezetben a polgárok a következő tevékenységet fejtik ki:

a) megvitatják a társadalmi élet minden területének társadalmi-gazdasági kérdéseit, egybehangolják nézeteiket, és politikai határozatot hoznak ezeknek a kérdéseknek a megoldásával kapcsolatban, irányt adnak a társadalmi fejlődésnek és erősítik az öngazgatást, itt valósulnak meg az ember és polgár jogai és érdekei, valamint fejlődnek a szocialista és a demokratikus viszonyok;

b) kifejtik véleményüket és értékelést adnak az állami szervek, a társadalmi öngazgatási szervek, a szervezetek és a nyilvános tisztségek betöltőinek munkáját illetően, társadalmi ellenőrzést végeznek azok munkája felett, főként a nyíltság és a felelősség biztosítása érdekében;

c) harcolnak a társadalmi-politikai élet minden formájának megvalósításáért és megvédéséért, amelyek serkentik a szocialista demokratikus fejlődést, politikai kezdeményezést indítanak a társadalmi élet minden területén, biztosítják választó és más jogaik minél következetesebb megvalósítását;

d) feltételeket teremtenek, hogy az ifjúság és szervezetei sokrétűen részt vegyenek a társadalmi-politikai életben;

e) harcolnak az emberek közötti humánus viszonyokért, a szocialista öntudat és a szocialista életmód normáinak fejlesztéséért, küzdenek, hogy felfedjék azokat a jelenségeket, amelyek akadályozzák a szocialista és demokratikus társadalmi viszonyokat, vagy más módon okoznak kárt

Az alkotmányrendeletek rámutatnak a JDNSZSZ bizonyos önállóságára a hatalmi szervekkel, az öngazgatással meg a többi társadalmi-politikai szervezetekkel szemben. A Szocialista Szövetség mint önkéntes demokratikus szervezet nem az államhatalom része, hiszen transzmissziója és propagandája már a dolgozók objektív politikai szükségleteit tükrözi a társadalmi öngazgatás feltételei mellett.

Az 1966-ban megtartott VI. kongresszuson hozták meg a JDNSZSZ új statútumát. Ebben pontosabban meghatározták jellegét és szerepét a további öngazgatású szocialista fejlődésben. Külön hangsúlyozták, hogy a Szocialista Szövetség a politikai tevékenység és a választások lebo-

nyolításának, valamint a társadalmi-politikai közösségek közgyűlései megalakításának szervezője.

A Szocialista Szövetség munkatervének és szabályzati elképzeléseinek megvalósítása rendkívül bonyolult, sőt időnként ellentmondó feltételek között történt (gazdasági reform 1965-ben, a JKSZ IV. plénuma 1966-ban, a JKSZ Elnökségének 21. ülése 1971-ben, Tito elnök és a Végrehajtó Iroda levele 1972-ben). Ekkor kerül felszínre a Szocialista Szövetség irányadó és tényleges helyzete és szerepe közötti különbség.

Az eszközölt alkotmányos változásokkal összhangban, és azzal a törekvéssel, hogy csökkenjen a különbség az irányadó és a tényleges között, 1971 derekán bizonyos változások történtek a JDNSZSZ statútumában.

A JDNSZSZ helye és szerepe társadalmi-politikai rendszerünk eddigi fejlődésében legtökéletesebben az 1974-es Alkotmányban jutott kifejezésre. Az alkotmányrendeletek a Szocialista Szövetséget úgy definiálják mint a legszélesebb társadalmi-politikai szervezetet, rendkívül felelős és nagyszámú társadalmi feladattal. Ez nem jelenti azt, hogy pusztán politikai szubjektumok szervezete, mint például a politikai pártok, hanem éppen ellenkezőleg, ez a klasszikus és többpártos politikai szervezet túlhaladása. A szocialista öngazgatású társadalomban, amelyben a termelőeszközök társadalmi tulajdonban vannak és öngazgatási termelési viszonyok uralkodnak, a Szocialista Szövetség összetettsége több módon jut kifejezésre.

- A JDNSZSZ
1. a legátfogóbb társadalmi szervezet;
 2. a legtömegesebb és sajátos politikai szervezet;
 3. a szervezett szocialista erők egységes frontja, élén a JKSZ-el;
 4. az öngazgatás legszélesebb társadalmi-politikai szervezete és
 5. általában a társadalmi-politikai élet legszélesebb és legerőteljesebb összefogója.

A Szocialista Szövetség tehát a társadalmi-politikai rendszer rendkívül fontos tényezője, amelyet nem lehet a politikai elmélet hagyományos elemeivel magyarázni. A politikai szervezés a Szocialista Szövetségben az öngazgatású társadalom kifejezője és szükséglete. Nem jelenti a hatalom kiváltságát és kisajátítását elidegenült csoportok és egyének részéről. A dolgozók és polgárok két okból szervezkednek a Szocialista Szövetségbe; hogy feltételeket teremtsenek a munka szerinti elosztás elvének minél sikeresebb megvalósításához, hogy az államot úgy építsék mint a proletárdiktatúra eszközét, biztosítva egyben az állam elhalásá-

nak folyamatát a termelőeszközök társadalmi tulajdona és szocialista öngazgatási alapon.

A Szocialista Szövetség említett öt jellemvonása mellett külön ki kell emelni jelentőségét, amelyet a szervezett szocialista erők frontjaként tölt be. Ez azt jelenti, hogy a Szocialista Szövetség a szocialista erők egységes frontja, illetve a társadalmi-politikai szervezeteknek, a munkásosztálynak és élcsapatának szervezett közössége. A JKSZ X. kongresszusának dokumentumai a Szocialista Szövetséget úgy is meghatározzák mint „minden szervezett társadalmi erő, a szocialista öngazgatás híveinek önkéntes demokratikus szervezete”.

A JKSZ vezette szocialista erők politikai és akcióegységének megteremtése egyben a Szocialista Szövetség történelmileg bebizonyított társadalmi szerepének újraérvényesülését és további erősítését jelenti, összhangban a szocialista öngazgatású fejlődés szükségleteivel.

A X. kongresszus és az új Alkotmány meghozatala előtti időszakban ellenállások jelentkeztek a szervezet felépítésében, különösen mint a szocialista erők szervezett frontjában. A különböző technobürokrata, nacionalista, pszeudoliberalista, bürokrata-etatista és más politikai erőknek nem felelt meg a munkásosztály, a dolgozók és polgárok eszmei és osztályegysége a Szocialista Szövetségben. Ma azonban a JKSZ szervezett politikai akciójának eredményeként csökkent az ellenállás a Szocialista Szövetség elképzeléseinek gyakorlati megvalósításában.

A Szocialista Szövetség jelentős szerepet és felelős feladatot tölt be társadalmi-politikai rendszerünkben. Feladatait a következő funkciókra bonthatjuk:

1. az öngazgatás mint a társadalmi szervezet egész rendszerének további fejlesztése és erősítése;
2. a hatalmi szervek munkájának, az öngazgatás megvalósításának és a nyilvános felhatalmazás betöltői tevékenységének széles körű társadalmi ellenőrzése;
3. alkotó szocialista közvélemény kialakítása;
4. társadalmi önvédelem és az egész társadalom védelmi képességének erősítése;
5. a politikai tevékenység szervezője a közgyűlések és az öngazgatási szervek megalakításában (a Szakszervezettel együtt);
6. politikai-nevelő és mozgósító;
7. a viselkedés szocialista mércéinek megszabása és
8. összevonó-irányadó funkció.

Ezeket megvalósítva a Szocialista Szövetség fokozatosan utat nyit a klasszikus párt-politikai szervezet maradványainak felszámolása előtt.

Tevékenységevel meggyorsul a viselkedés új szocialista erkölcs-politikai normáinak és az egész öngazgatású szocialista életnek a kialakulása.

A munkásosztály, minden dolgozó és polgár többszörösen érdekelt a Szocialista Szövetség feladatainak teljesítésében. Az öngazgatónak és polgárnak szüksége van a Szocialista Szövetségre, hogy ott értékelje, hangsúlyozza és egybehangolja érdekeit a többi általános társadalmi érdekekkel, egészében hasson a társadalmi politika kialakítására és életre-keltésére, szervezett társadalmi akcióval óvakodjon a bürokráciától, az etatizmustól és más öngazgatásellenes jelenségektől meg törekvésektől, társadalmi ellenőrzést végezzen és alkalmassá váljon az öngazgatói tisztségek elvégzésére.

Fordította Nagy Georgina

Rezime

Mesto i uloga Socijalističkog saveza u društveno-političkom sistemu Jugoslavije

Socijalistički savez predstavlja najmasovnije društveno-političku organizaciju u našem društvu. To je dobrovoljni demokratski savez radnih ljudi i građana, opredeljenih za samoupravni socijalizam u jedinstvenom frontu organizovanih socijalističkih snaga. Zajedno sa drugim društveno-političkim organizacijama, Socijalistički savez čini političku osnovu i motornu snagu socijalističkog samoupravnog sistema. Savez komunista, kao vodeća idejno-politička snaga, zajedno sa svim društveno-političkim organizacijama, u okviru Socijalističkog saveza, ostvaruje političko i akciono jedinstvo, sa ciljem usmeravanja društvenog razvoja na osnovama samoupravljanja i vlasti radničke klase i svih radnih ljudi. Prema tome, Socijalistički savez, na čelu sa Savezom komunista, kao instrumenat diktature proletarijata, najširi je oblik neposredne socijalističke samoupravne demokratije. On je istovremeno i klasno-politički savez radničke klase i svih radnih ljudi naroda i narodnosti Jugoslavije.

Socijalistički savez postepeno otvara put isčezavanju ostataka klasičnog partijsko-političkog organizovanja. Njegovim delovanjem ubrzava se stvaranje novih socijalističkih moralno-političkih normi ponašanja i samoupravnog socijalističkog života u celini.

Summary

The position and role of the Socialist Alliance in the socio-political system of Yugoslavia

The Socialist Alliance represents the most popular socio-political organization in our country. It is a voluntary democratic union of the working people and citizens who determined themselves for self-managing socialism in a unique activity of organised socialist powers. Together with other socio-political organisations. The Socialist Alliance makes the political basis and mobilizing power of the socialist self-managing system.

The League of Communists, as the leading ideological and political power, together with all socio-political organisations accomplishes the political and active unity within the Socialist Alliance, with the aim of directing the social development on the basis of self-management, both by the power of the working class and all working people. Thus, the Socialist Alliance with the League of Communists at the head, mean of the proletarian dictatorship, is the widest immediate form of the socialistic self-managing democracy. At the same time, it is also a class-political union of the working class and all working people of Yugoslav nations and nationalities.

The Socialist Alliance gradually opens the way towards the vanishing of the remains of the classical party-political organizing. By its agitation the creating of new socialist moral-political behaviours and self-managing life in the whole is quickened.